

αναζητώντας ελεύθερα χώρο και χρόνο

Το να αναζητούμε ελεύθερα χώρο και χρόνο σημαίνει κατ' αρχάς ότι αναζητούμε έναν κοινό κώδικα στη βάση του οποίου θα είμαστε αίγιουροι ότι όταν χρησιμοποιούμε αυτές τις έννοιες, αναφερόμαστε όλοι πάνω-κάτω στα ίδια πράγματα. Πότε μπορούμε λοιπόν να αποκαλέσουμε ένα χώρο ελεύθερο; Σε ποιες περιπτώσεις ο χρόνος μας είναι κι αυτός πραγματικά ελεύθερος, κτήμα μας; Η προσπάθεια αυτή υποχρεωτικά περνάει μέσα από τις συνηθισμένες χρήσεις αυτών των όρων σε συμφωνία ή σε αντιδιαστολή προς αυτές τις χρήσεις θα αναδείξουμε τα δικά μας προτάγματα και θα διατυπώσουμε το αίτημα για την ελεύθερη διαχείρισή τους.

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε πως ο ελεύθερος χρόνος ορίζεται σε σχέση με τη διάρκεια της εργασίας, ενώ ο ελεύθερος χώρος ορίζεται με κύρια κριτήρια το αν αυτός εξασφαλίζει την κοινωνική συνεύρεση, αν είναι άκτιστος ή όχι και αν ανήκει στο δημόσιο ή σε ιδιώτη. Πιο συγκεκριμένα, όταν μιλάμε για ελεύθερο χρόνο, συνήθως εννοούμε εκείνο το κομμάτι της ημέρας και της νύχτας μας που δεν ξεδιπλώνεται στα πλαίσια της εργασίας, που δεν είναι δηλαδή άμεσα συνυφασμένο με την παραγωγική διαδικασία, στην οποία αναπόφευκτα συμμετέχουμε με όρους αλλοτρίωσης, ετεροκαθορισμού και καταναγκασμού. Είναι ο χρόνος που θεωρητικά μπορούμε να διαθέσουμε για την αυτοσυντήρησή μας, ικανοποιώντας τις στοιχειώδεις βιοτικές μας ανάγκες, αλλά και ανάγκες πιο περίπλοκες όπως η προαγωγή του εαυτού μας μέσα από προσωπικές και συλλογικές αναζητήσεις. Κύριο στοιχείο του ελεύθερου χρόνου αποτελεί επίσης η καλλιέργεια των διαπροσωπικών και κοινωνικών σχέσεων. Συχνά το μεγαλύτερο ή το σημαντικότερο κομμάτι αυτού του χρόνου καταλαμβάνεται από οτιδήποτε ο καθένας θεωρεί διασκέδαση.

Από την άλλη μεριά η αντίληψη περί ελεύθερου χώρου, σύμφυτη προς το αστικό περιβάλλον, αποκτά ιδιαίτερη σημασία κυρίως στα όρια των σύγχρονων μητροπόλεων θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή η αντίληψη αρθρώνεται γύρω από τους άξονες «υπαίθριος» - «μη ιδιωτικός» - «χώρος ελεύθερης πρόσβασης».

Στις μέρες μας, από πολλές αφετηρίες και με διαφορετικές στοχοθεσίες, γίνεται προσπάθεια να ξεκινήσει ένας δημόσιος διάλογος σχετικά με τη συρρίκνωση του ελεύθερου χρόνου και των ελεύθερων χώρων. Κατά τη γνώμη μας, οι προβληματικές που κατατίθενται βασίζονται στην πλειονότητά τους στους παραπάνω ορισμούς και, συνεπώς, αδυνατούν να συλλάβουν τις πραγματικές συνιστώσες αυτής της συρρίκνωσης. Η συζήτηση διεξάγεται εν πολλοίς μέσα από στεγανά τα οποία αποκρύπτουν την ουσιαστική σύνδεση, την πραγματική αλληλουχία δύο παραγόντων που ρυθμίζουν τόσο καθοριστικά την ίδια μας τη ζωή.

Πιο συγκεκριμένα, η διάχυση του εργασιακού χρόνου στο σύνολο της μέρας, μέσα από την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων, ελαχιστοποιεί αυτό που ονομάζεται ελεύθερος χρόνος δεν θα ήταν ίσως υπερβολή να πούμε ότι τείνει να αφομοιωθεί από το χρόνο παραγωγής. Την ίδια στιγμή όμως η μείωση των ελεύθερων χώρων παρουσιάζεται ως καθαρά χωροταξικό ζήτημα, ξεκομμένο από τις γενικότερες πολιτικές επιλογές. Επομένως τις περισσότερες φορές η συζήτηση εκπίπτει σε μια απολιτική αιτηματολογία διεύρυνσης και διασποράς ουσιαστικά κενών χώρων, χωρίς να δίνεται ιδιαίτερο βάρος σε μια σειρά από σημαντικές παραμέτρους που αφορούν τη φυσιογνωμία, τη χρήση και τη λειτουργικότητά τους. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική εξέταση από εμάς τους ίδιους των όρων ύπαρξής μας στα σύγχρονα αστικά κέντρα αποκαλύπτει ότι η βελτίωση της ποιότητας της ζωής μας δεν μπορεί να επιτευχθεί ούτε μέσα από μια γενική και αόριστη μείωση των ωρών εργασίας ούτε μέσα από την ξύλινη συνθηματολογία για «περισσότερο πράσινο». Αυτά ας γεμίσουν χώρους και χρόνους τηλεθέασης και πρωινών ραδιοφωνικών εκπομπών από ανθρώπους με «ευαισθησίες» προς το πελατειακό κοινό τους. Είναι γνωστό, άλλωστε, πως οι συγκεκριμένες «ευαισθησίες» οξύνονται τις παραμονές των δημοτικών εκλογών...

Να επαναπροσδιορίσουμε τον ελεύθερο χρόνο και χώρο...

Πρέπει όμως να επιμείνουμε στο γεγονός ότι η αλληλοδιαπλοκή χώρου και χρόνου αποκαλύπτει το έλλειμμα των προηγούμενων ορισμών και την ανάγκη επαναπροσδιορισμού τους. Έτσι, κατά τη γνώμη μας, αυτό που σε μεγάλο βαθμό βιώνουμε ως ελεύθερο χρόνο είναι απλώς ο χρόνος που περισεύει από το τυπικό ωράριο εργασίας. Η μετατροπή αυτού του περισσευόμενου χρόνου σε ελεύθερο προϋποθέτει τη χαρά της δημιουργίας, τη δύναμη της κίνησης και της δράσης, την ουσιαστική επικοινωνία με τον εαυτό μας και τους ανθρώπους μας προϋποθέτει την αποδέσμευση των δραστηριοτήτων μας από το πλέγμα που δημιουργούν η εμπορευματοποίηση, η κατανάλωση και η παθητικότητα.

Με την ίδια λογική, ελεύθερος χώρος δεν μπορεί να είναι απλώς ο χώρος

που περισσεύει ως άδειος, κενός, αναξιοποίητος από τις χρήσεις της παραγωγής, της εμπορευματικής διαδικασίας, της κατανάλωσης, ούτε επίσης οποιοσδήποτε χώρος δεν καλύπτει οικιστικές ανάγκες. Ένα οικόπεδο (περιφραγμένο ή όχι), ένα εγκαταλειμμένο κτίριο δεν αποτελούν κατ' ανάγκην ελεύθερους χώρους. Επιπλέον, δεν είναι υποχρεωτικά ελεύθερος ο οποιοσδήποτε χώρος κοινωνικής συνεύρεσης και συναναστροφής. Για παράδειγμα, η ανάγκη για κοινωνικότητα καλύπτεται και σε μπαρ, ταβέρνες, καφετέριες, όπου όμως κυριαρχεί το εμπορευματικό στοιχείο, εφόσον η κατανάλωση αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για τη χρήση τους.

Ελεύθερος όμως δεν είναι ούτε ένας δημόσιος χώρος στον οποίο επιτρέπεται μεν η πρόσβαση, αλλά οριοθετείται ο τρόπος διαχείρισής του από την κεντρική ή δημοτική εξουσία στη βάση μιας ετερώνυμης χωροταξικής πολιτικής, όπου οι αποφάσεις και οι επιλογές καθορίζονται ερήμην των χρηστών του. Πόσο μάλλον όταν για να γίνει πράξη αυτή η πολιτική έχει ανάγκη την επιτήρηση των ανθρώπων που τον χρησιμοποιούν.

Ένας κοινωνικός και δημόσιος χώρος, για να είναι ελεύθερος, προϋποθέτει τη δράση των υποκειμένων, τα οποία περνούν από το ρόλο του απλού χρήστη σε αυτόν του πραγματικού διαχειριστή. Πρόκειται για το χώρο που απελευθερώνει τη δημιουργικότητα των ανθρώπων, σε συλλογικό ή ατομικό επίπεδο, απεγκλωβίζοντάς τους από την κατανάλωση και το εμπόρευμα. Γινόμαστε χρήστες αυτών που οι ίδιοι δημιουργούμε ακολουθώντας την έμπνευση, το ταλέντο, τις δεξιότητες που διαθέτουμε (ή ανακαλύπτουμε) σε ένα περιβάλλον συνεύρεσης, συνύπαρξης και αλληλοδιαδοχής χωρίς τον τερματικό σταθμό που μετατρέπει τη δημιουργία σε εμπόρευμα. Ο τόπος γίνεται τόπος *μας* μέσα από δομές αυτοδιαχείρισης που καταλύουν στην πράξη κάθε διαμεσολαβητικό μηχανισμό της εξουσίας και ικανοποιούν τις ποικίλες ανάγκες μας. Η αυτοδιαχείριση προϋποθέτει ανοιχτές διαδικασίες που προωθούν τη συλλογική δράση, καλλιεργώντας συνάμα με έναν ουσιαστικό τρόπο την ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία. Σε τέτοια περιβάλλοντα σμίγουν άνθρωποι, πολιτισμοί, κουλτούρες σε δεσμούς αλληλεγγύης, που μας πηγαίνουν από την απλή ανοχή του διαφορετικού στην ουσιαστική και γόνιμη συνύπαρξη και παραπέρα στη δημιουργική συνάντηση. Οι πλατείες, τα πάρκα, οι παιδικές χαρές, τα άδεια σπίτια μπορούν να μετατραπούν σε «κοινωνικά εργαστήρια», όπου ο καθένας συμμετέχει επιλέγοντας ο ίδιος τον τρόπο, το βαθμό εμπλοκής, τα μέσα, το χαρακτήρα της δράσης του τα μοντέλα που προωθούνται χωρίς να επιβάλλονται σε αυτούς τους χώρους προάγουν τη συλλογικότητα, την αυτοοργάνωση, τα χειραφετητικά προτάγματα τα οποία φέρνει στο προσκήνιο μια καθημερινότητα που μας κάνει όλους να ασφυκτιούμε.

Επομένως, οι παραπάνω χώροι αποτελούν πραγματικά χώρους ελευθερίας στο βαθμό που πραγματώνουν την αυτενέργεια στον τρόπο δράσης, στο σχεδιασμό και στη στοχοθεσία της. Επιλέγουμε, με άλλα λόγια, στη βάση των αναγκών και των επιθυμιών μας το τι, το πώς και το γιατί της δράσης μας, που δεν μπορεί παρά να εξελίσσεται σε χώρους φιλικούς προς αυτήν, ανοιχτούς στα δικά μας σχέδια, αναδιαμορφούμενους, εύπλαστους στα δικά μας χέρια. Η ελευθερία μας «δεν έχει χώρο» για εξουσιαστικούς μηχανισμούς, χωροταξικά πλάνα, κυρίαρχα life-style, πολιτικές επιλογές που υπηρετούν το κέρδος και την ανθρωποβόρα οικονομία της αγοράς. Το αίτημα για ελευθερία διαπερνά το χώρο και το χρόνο μας. Και αν ο ελεύθερος χρόνος μπορεί να υπάρξει ακόμα και εν τη απουσία ελεύθερου χώρου, το αντίστροφο δεν είναι δυνατόν να συμβεί: ο ελεύθερος χώρος προϋποθέτει την ύπαρξη ελεύθερου χρόνου, η ελευθερία του χώρου μπορεί να έχει νόημα μόνο όταν εκεί κατατίθεται πραγματικά και συμβολικά ο ελεύθερος χρόνος.

Ο ουσιαστικά ελεύθερος χρόνος δεν μπορεί να ξεδιπλωθεί στις περικλειστές από καγκελάκια πλατείες αβραμοπουλικής έμπνευσης, ούτε σε χώρους φτιαγμένους με ανθρωποδικτικά χαρακτηριστικά. Η περιδιάβαση στην πόλη αποκαλύπτει ακριβώς το γεγονός ότι ο σχεδιασμός και η φυσιογνωμία των δημόσιων χώρων κάθε άλλο παρά εμπνέει, υποβοηθά ή προωθεί μια τέτοια διαχείρισή τους στα πλαίσια του εκτός εργασίας χρόνου μας. Στην πραγματικότητα πρόκειται για δυσλειτουργικούς κενούς χώρους, σαν τρύπες στην μπετόν μακέτα της πόλης, απωθητικούς όπως κάθε έργο βιτρίνας που δεν σκοπεύει στην προώθηση μιας ουσιαστικής κοινωνικότητας, όσο κι αν σε αυτούς αγοράζουμε την ανθρώπινη επαφή στις καρέκλες μιας ταβέρνας ή ενός μπαρ. Σήμερα, οι περισσότεροι δημόσιοι χώροι αποτελούν στην καλύτερη περίπτωση ένα καλό φόντο για οποιοδήποτε μαγαζί: είναι δομημένοι ώστε να αποτρέπουν τη συνάθροιση στο εσωτερικό τους και να εξωθούν την κοινωνική συνεύρεση στα όριά τους. Καταλαβαίνουμε όλοι πως οι συγκεκριμένες επιλογές δεν είναι καθόλου τυχαίες αντίθετα, σχετίζονται με μια συγκεκριμένη χωροταξική αντίληψη, η οποία εξυπηρετεί τη βούληση της εκάστοτε κεντρικής ή δημοτικής εξουσίας για να αποτραπούν ενδεχόμενες κοινωνικές διεργασίες που θα οδηγούσαν στη συγκρότηση συλλογικοτήτων.

Δεν πρέπει πάντως να υποτιμούμε το γεγονός ότι αυτή η πολιτική επικροτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνία. Αυτό, κατά τη γνώμη μας, υποδηλώνει την αμφίδρομη σχέση μεταξύ της αποσάθρωσης του κοινωνικού ιστού από τη μια μεριά και της υποχώρησης του ελεύθερου χαρακτήρα των δημόσιων χώρων από την άλλη. Έτσι, ενώ δίνουμε έμφαση στο ότι τέτοιου είδους δημόσιοι χώροι προωθούν τον κατακερματισμό της συλλογικότητας,

δεν πρέπει να υποτιμούμε ότι αυτοί οι χώροι αποτελούν ταυτόχρονα τη χειροποιαστή απόδειξη αυτού του φαινομένου. Με άλλα λόγια, θεωρούμε ότι αυτή η χωροταξική πολιτική στηρίζεται στην ήδη διαλυμένη κοινωνικότητά μας, την ίδια στιγμή που συντελεί στην πλήρη αποξένωσή μας.

Ωστόσο, παρά την πανθομολογούμενη επιτυχία αυτή της δημοτικής πολιτικής, που εξαντλείται σε χριστουγεννιάτικα δέντρα, αρχιτεκτονικά τερατουργήματα, αισθητικές παρεκτροπές κιτς και αλαζονείας, φερέλπιδα γαλατικά χωριουδάκια στήνονται εκεί όπου οι μετανάστες κατοικούν. Αν αυτή η πόλη διατηρεί θύλακες ζωής και κοινωνικότητας, παρά τις επελάσεις των τελευταίων χρόνων, το οφείλει σε μεγάλο βαθμό σε αυτούς τους συγκατοίκους μας, οι οποίοι αυθόρμητα ανακαταλαμβάνουν τις απρόσωπες πλατείες και τα γερασμένα πάρκα φλυαρώντας, παίζοντας με τα παιδιά τους, επικοινωνώντας την καθημερινότητά τους. Ο καφές στη διπλανή καφετέρια μπορεί να είναι ακριβός γι' αυτούς, τα παγωτά όμως και τα αναψυκτικά από το περίπτερο μετατρέπουν τα βουβά παγκάκια σε ζωντανούς χώρους κοινωνικής συνεύρεσης.

Το κράτος όμως επιδιώκει τον αφανισμό οτιδήποτε αντιστέκεται στην κανονικοποίηση, στην ομοιομορφία, στην υποταγή που προϋποθέτει η ασφυκτική καθημερινότητα. Τη «σούπα» της ευταξίας, της βιτρίνας, του μουσείου προφανώς χαλούν σκιρτήματα ελευθερίας. Το κράτος και οι θεσμοί του επιχειρούν την εξυγίανση των δημόσιων χώρων από κάθε επικίνδυνη –δηλαδή κοινωνικά ενεργή– δραστηριότητα, «σκουπίζοντας» οτιδήποτε συνιστά παραφωνία στην απαστράπτουσα εικόνα του κοινωνικού βίου: τους μετανάστες, τους απείθαρχους πιτσιρικάδες, τους ταξικομανείς, τους άστεγους. Ο πόλεμός τους είναι «ιερός»: σκοπός τους να εγκαθιδρύσουν την αισθητική του νεκροταφείου και της μακέτας. Αυτό ονομάζεται «αισθητική ανάπλαση» των δημόσιων χώρων, «ποιοτική αναβάθμιση» της ζωής στην πόλη, ειδικά τώρα που το όραμα των Ολυμπιακών Αγώνων γεμίζει τον ορίζοντα και τις τσέπες των κρατούντων. Για να πουλήσουμε τα πάντα, οφείλουμε να μετατρέψουμε τους χώρους μας σε δελεαστικές αγορές, τους χρόνους μας σε χρόνους παραγωγής και κατανάλωσης. Αυτό υπηρετούν η χωροταξία, η αισθητική τους, οι μεγαλόστομες εξαγγελίες και οι εκτρωματικές υλοποιήσεις τους, αυτό το σκοπό εξυπηρετούν οι περιβαλλοντοκτόνες επεμβάσεις τους.

Τα Εξάρχεια...

Μια ιδιαίτερη πτυχή των παραπάνω στοιχείων εκδηλώνεται σε χώρους με ιδιαίτερη ιστορική αξία, που φιλοξενούν μορφές κοινωνικής και πολιτικής δράσης, όπως τα Εξάρχεια. Στα όριά τους περικλείονται οι περισσότερες

από τις αλλαγές στο σύγχρονο αστικό τοπίο και την κοινωνική ζωή που το στηρίζει. Αξίζει να αναφέρουμε πως μια από τις κύριες αρχικές αλλαγές έχει να κάνει με το γεγονός ότι η περιοχή θεωρήθηκε υποβαθμισμένη ως χώρος κατοικίας - αυτό σήμαινε πως ένα μεγάλο μέρος των μέχρι τότε κατοίκων της μεταφέρθηκαν σε άλλες περιοχές, απομακρυσμένες από το ευρύτερο κέντρο.

Η αλλαγή αυτή συνδέεται με την ανά-
δυση και στην Αθήνα -όπως και στις
υπόλοιπες ευρωπαϊκές πόλεις- του

αντιθετικού διπόλου «ιστορικό κέντρο - προάστια», με τα προάστια να παί-
ζουν αποκλειστικά το ρόλο χώρων κατοικίας. Έτσι, χωρίς να ανήκουν από-
λυτα στα όρια του ιστορικού κέντρου, τα Εξάρχεια δεν έμειναν ανεπηρέαστα
από τις απόπειρες ανάπλασης των περιοχών που θεωρητικά αντιπροσω-
πεύουν την ιστορική ταυτότητα της Αθήνας. Εξάλλου, τα κριτήρια των
παρεμβάσεων ήταν κοινά τόσο για τα Εξάρχεια όσο και για το ιστορικό
κέντρο: οι αλλαγές έγιναν στη βάση οικονομικών παραμέτρων και όχι πολι-
τισμικών. Κατά συνέπεια, ήταν κοινά και τα αποτελέσματα αυτής της πολιτι-
κής: όλες αυτές οι περιοχές σομακρύνθηκαν από το λειτουργικό τους χαρα-
κτήρα και οποιαδήποτε ανάπλαση έγινε με καθαρά αισθητικά κριτήρια,
υποτιμώντας τις απαιτήσεις για πιο βιώσιμες συνθήκες ζωής σε αυτές τις
γειτονιές. Βέβαια, η συγκεκριμένη περιοχή εξωραϊστική και εξωραϊζεται
με γνώμονα όχι τόσο τον τουρισμό, αλλά τις ανάγκες των κάθε λογής χώρων
διασκέδασης που φιλοξενεί και της πελατείας τους. Είναι αλήθεια ότι τα
τελευταία χρόνια έχει ενταθεί η εμπορευματοποίηση των χώρων που έχουν
παρμείνει δημόσιοι στα Εξάρχεια, όπως και της «εναλλακτικής κουλτού-
ρας» που έχει συνδεθεί παραδοσιακά με αυτή την περιοχή: δεν είναι άλλω-
στε τυχαία ότι η πλατεία έχει ουσιαστικά μετατραπεί σε υπαίθρια προέκτα-
ση των γύρω μαγαζιών. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε πως οι πεοδρομή-
σεις που έγιναν τελευταία στους γύρω δρόμους συνετέλεσαν κυρίως στην
αύξηση της πελατείας και των εσόδων των καταστηματαρχών και όχι στην
αναβάθμιση της ποιότητας ζωής.

Για να επανέλθουμε στην οικιστική πλευρά των Εξαρχείων, πρέπει να ανα-
φέρουμε πως η υποβάθμισή της είχε ως αποτέλεσμα την προσέλκυση
μεταναστών. Άλλωστε, σε αρκετά σημεία της αυτή η περιοχή είναι αρκετά

πυκνοδομημένη, ώστε να υπάρχει χώρος για οικονομικούς πρόσφυγες στα ανρίθμητα υπόγεια και τα υπόλοιπα ανήλιαγα διαμερίσματα. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια τάση επιστροφής στα Εξάρχεια ενός μέρους από μικροαστικά και μεσοαστικά στρώματα, με σκοπό την κατοίκηση. Σίγουρα, όμως, οι δυνατότητες επιλογής τους δεν είναι οι ίδιες με αυτές των μεταναστών η περιοχή, άλλωστε, δίνει παράλληλα τη δυνατότητα ικανοποίησης πιο εκλεπτυσμένων γούστων... Παρατηρείται επομένως στα Εξάρχεια το σχετικά ιδιάζον φαινόμενο η ταξική διατρωμάτωση των κατοίκων της περιοχής να εκφράζεται ανάγλυφα στον όροφο της πολυκατοικίας όπου κατοικούν. Στο ίδιο κτίριο διαμένουν μετανάστες, στα υπόγεια και στους πρώτους ορόφους, φοιτητές, συνήθως ψηλότερα, ενώ οι τελευταίοι όροφοι ανήκουν και κατοικούνται από σχετικά εύρωστους οικονομικά ιδιοκτήτες. Τα Εξάρχεια φιλοξενούν επίσης ποικίλους κοινωνικούς χώρους και συλλογικότητες που αναπτύσσουν έντονη πολιτική και κοινωνική δράση. Ακολουθώντας μέχρι και σήμερα το ρόλο που επιτελούσε το ευρύτερο κέντρο στις πόλεις, πριν αυτές αποκτήσουν μητροπολιτικά χαρακτηριστικά, από τις αρχές της δεκαετίας του '70 η ευρύτερη περιοχή συνιστά έναν πόλο αμφισβήτησης με ιδιαίτερη βαρύτητα. Αν και η σύγχρονη χωροταξική πολιτική είχε ως πρώτο μέλημα τη μεταφορά μαζικών χώρων συνεύρεσης της νεολαίας (όπως τα πανεπιστήμια) στις παρυφές της πόλης, τα Εξάρχεια συνεχίζουν να προσελκύουν ένα αρκετά ανήσυχο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας, που χαρακτηρίζεται από έντονη πολιτικοποίηση και αυτοοργανώνεται στη βάση των παρεμβάσεων τόσο σε εργασιακούς χώρους όσο και στις γειτονιές. Για να μην εξωραϊζουμε τα πράγματα, πρέπει να παραδεχθούμε ότι αυτοί οι κοινωνικοί χώροι αναγνωρίζουν –όπως κι εμείς άλλωστε– τις αδυναμίες και τα όρια τους και αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο να μετατραπούν σε άλλοθι για τη δημιουργία ενός life-style αμφισβήτησης, το οποίο θα εξαντλείται στην κατανάλωση τόσο ριζοσπαστικών ιδεών όσο και εμπορευμάτων στα διασκεδαστήρια από τα οποία βρίθκει η περιοχή...

Παρ' όλα αυτά, η δράση που αναπτύσσεται σε αυτό το χώρο προκαλεί την ένταση της αστυνόμευσης: αν ο σκοπός μας είναι να μετατρέψουμε τα Εξάρχεια σε «κοινωνικό εργαστήριο», σκοπός του κράτους είναι να τα μετατρέψει σε «εργαστήριο καταστολής». Γινόμαστε καθημερινά μάρτυρες όλων των νέων μέσων επιτήρησης και αστυνόμευσης: κάμερες παρακολούθησης, πεζές περιπολίες, εξακριβώσεις στοιχείων και προσαγωγές στο «οικείο» (σε όλους μας) αστυνομικό τμήμα για τα περαιτέρω.

Και ο λόφος...

Ο λόφος του Στρέφου αποτελεί έναν από τους λίγους δημόσιους χώρους της περιοχής, συνεπώς συμπυκνώνει τις ποικίλες και συχνά αντιθετικές προτά-

σεις αξιοποίησής του. Οι μεν κάτοικοι διεκδικούν το λόφο ως πάρκο και παιδική χαρά, οι πολιτικές συλλογικότητες ως χώρο δημόσιας έκφρασης, ενώ οι καταστηματαρχές πολύ θα ήθελαν να μετατραπεί σε μια προέκταση της πλατείας Εξαρχείων. Είναι αλήθεια πως τα τελευταία χρόνια ο χώρος του Στρέφη παρουσιάζει εικόνα εγκατάλειψης, η οποία όμως δεν έχει να κάνει κατά τη γνώμη μας με την αδιαφορία του δήμου και των αρμόδιων υπηρεσιών του. Πιστεύουμε ότι η εγκατάλειψη πάντοτε αφορά πρώτιστα τους ανθρώπους-χρήστες των δημόσιων χώρων και μόνο δευτερευόντως αυτούς που εργάζονται για τη συντήρησή τους. Οι διαφωνίες στον τρόπο χρήσης ενός δημόσιου χώρου είναι και φυσιολογικές αλλά και θεμιτές: αν συμφωνήσουμε στο ότι οι δημόσιοι χώροι γίνονται ελεύθεροι μόνο πρωτοβουλιακά από τους ίδιους τους χρήστες τους, πάντα χωρίς απώτερο σκοπό το ατομικό κέρδος, και ότι η διαχείρισή τους δεν επιτυγχάνεται με τη διαμεσολάβηση οποιουδήποτε μηχανισμού εξουσίας, πιστεύουμε πως οι επιμέρους αντιθέσεις στους σκοπούς και τα μέσα μπορούν να οδηγήσουν στην από κοινού διεκδίκηση του ελεύθερου χρόνου μας, όπως και του ελεύθερου χώρου μας.

* Το κείμενο αυτό είναι αποτέλεσμα συλλογικής δουλειάς με αφορμή το διή-

Αυτόνομο Στέκι

Ζωοδόχου Πηγής 95-97 & Ισαύρων